

Naslov originala:
ZOVITE ME ESTEBAN
Lejla Kalamujić

Copyright © 2015 Lejla Kalamujić
Copyright © 2020 ovog izdanja Kontrast izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednici:
Dario Bevanda
Bojana Vidosavljević
Jelena Nidžović

Lektura i korektura:
Ferida Duraković
Sandra Zlotrg

Dizajn korica:
Sanja Polovina

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
500

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo

LEJLA KALAMUJIĆ

ZOVITE ME ESTEBAN

I POSLIJE...

Priče

KONTRAST
Beograd, 2020.

Zovite me Esteban

Naidi

ŠTA JE MENI PISAČA MAŠINA?

Kišno jutro, nigdje mi se ne ide. Sjedim na trosjedu i listam novine. Kiki se sklupčala pored mojih nogu i prede. Na 28. stranici boldiran naslov: *ZATVARA SE POSLJEDNJA FABRIKA PISAČIH MAŠINA NA SVIJETU.*

Utorak je, 26. aprila 2011. Čitam dalje:

Era pisaće mašine, glavnog dijela kancelarijske opreme 20. vijeka, je pred okončanjem. U Mumbaiju, u Indiji, posljednja fabrika za njihovu proizvodnju obustavila je rad.

Moja mama je bila daktilografkinja. U vremenu za koje kažu da više ne vrijedi. U jednom kratkom životu, koji je trajao 22 godine. Umrula je jednog davnog petka, 20. augusta '82. Meni su bile dvije godine.

U mom životu ne postoji sjećanje na majku. Ona je samo priča, ona sveta, o postanku, o intimnom prapočetku. Dok su moje vršnjake uspavljivali bajkama, ja sam slušala o njoj. O njenoj se smrti govorilo tiho. Žamor bi nastao samo onda kada bi na red došla pokoja anegdota ili psina iz njenog života. Tada bi nestalo vrijeme zažarilo glasnice. Valjalo bi se između jezika i nepca, s vazduhom se pretvaralo u riječi, pa u rečenice. Priče su pratile njena putešestvija. Nema veze što bi ponekad jedna priča pobijala drugu, što su se javljala proturječja: u sveto se ne dira, u njega se vjeruje.

Bilo je to vrijeme radnih akcija s kojih se vraćalo s upalom bubrega. Bio je to svijet u kojem su se održavala takmičenja daktilografa i donosile nagrade za osvojeno drugo mjesto. Drugo mjesto zato što je neka djevojčica plakala jer je moja mama bila brža i bolja. Kao utjehu, žiri je uplakanoj djevojčici dodijelio pehar, a mamu poslao kući s diplomom drugog mjesta. Osim diploma, nadživjeli su je jedan bademantil, burma, partijska knjižica i pisaća mašina.

U bakinom i dedinom stanu pisaća mašina bila je relikvija. Uspomena brižljivo čuvana u ormaru spavaće sobe. Jedino su je moje uporne molbe uspijevale izmamiti na sto. Baka i deda bi sjeli pored mene i pustili me da tipkam. Oštri zvukovi odbijali bi se o zidove. Tinta bi u bijeli papir utiskivala oblike slova, isprva nasumično biranih. A onda riječi, rečenice... Sve do kraja reda, kada bih cilindrični valjak polugom vratila na početak. Sat-dva bih tako kucala. Kada bi me prstići zaboljeli, spremili bismo mašinu u plastični koferčić, u duboku tišinu prerane smrti.

Jesam li tada zavoljela pisanje? Ne znam. Ali znam da sam voljela kuckati kratke zgode i nezgode iz njenog života. Kad je razbila prozor u dnevnom boravku i pravila se da nema ništa s tim. Ili još bolje, kad je pojela cijeli svinjski but pa na prazan tanjir u bakinim rukama gledala s ogromnim čuđenjem, uporno ponavljajući: „Gdje nestade?“

Ne znam zašto mi je zasmetala ta vijest iz Indije. Ne znam ni zašto sam se popela na merdevine i s vrha ormara skinula prašnjavi plastični koferčić. Nisam ga dodirnula ne pamtim kad. Uskoro će trideset godina otkako je

mama umrla. Razmišljam o tome dok uvlačim prazan list papira u mašinu i kucam:

Šta je meni pisaća mašina?

ČETIRI GODIŠNJA DOBA

Glasovi progovaraju iz pogleda. Mladi i stari. Meka-
ni, umilni. Mogla bih ih razmazati po tijelu, kao puter po
vrućoj kifli. Vrelih obraza, lizala bih s otvorenih dlanova
njihova pitanja:

Ko si ti? Čija si?

Ja, zlato (često su me tako oslovljavali), pripadala sam
ljetu. U njemu sam rođena. U njemu je moja mama umr-
la. U tom ljetu života i smrti bili smo zajedno: baka Brana,
deda Boro, nana Safeta, dedo Nedžad i ja. Tate je i bilo i
nije. U jednoj kući, na dva mjesta, u dva različita dijela
grada, jeli smo nanine pite i bakine sarme, dedo i deda
pili su pivo i rakiju. Za podstanare smo imali Boga i Tita.

Ja sam od ljeta! Ljeto, to sam ja.

Smijali su se glasovi. Svojim debelim prstima štipali
su mi obraze sve dok ne bi pocrvenjeli kao da su od bakra.
Podstanari bi se pojavili tu i tamo. Prvi u naninim i dedi-
nim molitvama, drugi u bakinim i dedinim partizanskim
pjesmama.

A onda je zapucalo...

S pola kuće baka Brana, deda Boro i ja otišli smo u
Šid, bakinoj sestri. Bila je to moja prva izdaja. Otišla sam
s bakom i dedom i ostavila dedu i nanu. U to pola kuće,

koje nikako da nalegne na zemlju kako treba, dobili smo novog podstanara. Rat, tako se zvao. Pojavljivao se stalno: kad bismo jeli, kupali se, imali zatvor ili proljev. Imali smo i talase. Ne one morske, koji su vukli ribe, školjke i barke. Ovi su stanovali u kući jednog Sretena. Bio je to stariji, dobar čovjek, s velikim radio-aparatom. Kod njega bismo dolazili subotom, za sunca, kiše i snijega. Sreten bi upalio radio, ponudio nam domaći sok od zove i tri stoličice. Sjeli bismo i pustili svoje glasove, umjesto tijela, na talase. Za dobrih dana pronašli bismo glasove nane Safete i dede Nedžada: govorili bi da su živi i da će valjda i ovo sranje proći. Zamrzila sam to pola kuće i podstanara. Zamišljala da mu čupam kosu, guram prste u oči, sipam so u nozdrve. Ali ni sam smjela. Velik i jak je bio.

A onda je nakratko prestalo pucati...

Ostavila sam to pola kuće, baku Branu i deda Boru u njoj, i krenula nazad, u ono drugo pola, gdje su bili nana Safeta i dedo Nedžad. Bila je to moja druga izdaja. U drugo pola kuće, stvari su bile loše. Primirje je kratko trajalo. Pucalo se. Nismo imali prozore, samo folije od debelog najlona, peć zvana sanduklija više je prdila nego grijala. Sjedila bih u mojoj sobici i na malim papirima s oznakom Crvenog krsta pisala pisma baki Brani i deda Bori. I ovdje smo imali podstanara, i on se zvao Rat. Njega nisam smjela dirati, nisam ga dobro znala. Samo sam mu sakrivala čarape ili pantalone, ponekad bih mu pljunula u kajganu od jaja u prahu, u nadi da će shvatiti poruku i otići sam.

A onda je došla jesen...

Granate padaju. Nana Safeta i ja sjedimo pored sanduklije koja prdi. Ja plačem. Talasi su donijeli glas da je

deda Boro umro. U snu. Iz oka mu je kanula jedna suza. Nana Safeta uzdiše, to me strašno nervira. Ulazi dedo Nedžad, sa stidljivim osmijehom na licu, u ruci nosi *Oslobođenje*. Sjedne pored nas dvije i pobjedonosno okreće stranice do pred kraj.

Među smrtopticama stoji slika deda Bore i mali tekst. Dedo Nedžad kaže: „Nema veze što puca, otišo ja sinoć i dao u novine, da se zna.“ Da, umro je Boro, negdje tamo daleko od rata – govorkalo se kasnije oko naše pola kuće. Da, kažem i ja, umro Boro, sa suzom na licu, i ruku bih stavila u vatru da je umro misleći da ga više ne volim jer sam otišla. Moja izdaja postaje ozbiljnija.

Došlo i jedno proljeće...

U naše pola kuće, u kojoj smo nana Safeta, dedo Nedžad i ja. Rat je, kao, iselio. Ima godina. Ali takav je nered ostavio za sobom. Ma pogančer kakvog niste vidjeli. Čekamo da se u podstanarsku sobu useli Mir. Ko sve bi trebo, al' nikako da dođe. A mi računamo na tu kiriju. Treba živjeti. Ja se upisala u gimnaziju. Život košta. Mira nigdje, a nana Safeta oboljela. Doktori kažu rak na mozgu, mjesec-dva najviše. Meni sve nekako daleko, kao neka pučina. Sad mrzim i ovo pola kuće. Mnogo spavam. Jednog jutra nana Safeta, nemoćna da ustane, zaziva moje ime i moli da joj pomognem. Ja sve nešto kao kroz san: čujem je, i ne čujem. Nekako se pridignem, bauljam do njenog kreveta. Ona mi pruža ruku, kao slabašnu granu prestarjelog drveta. Vučem, vučem, ali ništa. Nekako je teška, preteška. Vučem još malo, i stanem. Kažem: „Ne mogu.“ Vratim se u krevet. Zaspim istog momenta. Nana Safeta umire sutradan. Ja postajem sve veća izdaja.

A bi i jedna zima...

A, da. Zamalo da zaboravim reći, napokon je u naše pola kuće uselio Mir. Koji prevarant. Sav utegnut, pun riječi, osmijeha. A nikad kiriju da plati. Sve sutra, prekosutra, samo još koji dan... Ljiga prava. Dedo Nedžad komunicira s njim, ja izbjegavam obojicu. Nedžad bi da pričamo. Čak je dozvolio i da pušim pred njim kad pijemo kafu, samo da smo zajedno. A meni mrsko. Ide mi na živce i on, i kuća, i Mir. Upisala sam filozofiju, te zime slušam o njemačkom klasičnom idealizmu. Napravila sam super šematske prikaze ideja svakog filozofa ponaosob. Kad s rajom s faksa idem na kafu, ja to fino poredam po stolu, pa detaljno prolazimo svaku fazu bitkovog kretanja. Za to vrijeme baka Brana je s ono pola kuće otišla u Bijeljino. Valjda i kod nje neki Mir došao. Isto neplatiša. Ona piše, zove me. Ja nju slabo. Zajebane ove faze postojanja, nemam slobodnog vremena. Baka sve bolesnija. Sama je. Jednog dana dođe mi vijest da je umrla.

Idemo na sahranu. Dedo Nedžad i ja. Nadrkana sam, ne dam progovoriti. Hodamo ka groblju. Ja u prvom redu, odmah iza kovčega. Procesija je spora. Ja se sjetim Sofke Nikolić, najveće pjevačke zvijezde Kraljevine Jugoslavije. Sofka je imala kćerku, Maricu, jadnica rano od tuberkuloze oboljela. Sofke nema pored nje: London, Pariz, Beč. Kraljica Skadarlije kupi slavu po svjetskim pozornicama. Marica umire. Sa sedamnaest godina. Priča se da je to dotuklo Sofku. Došla ovdje u Bijeljino, sahranila Maricu, dala da joj se velika kriptu sačini. A ona kupila kuću odmah do groblja, da je uz nju. I tako godinama. Dok i Sofka nije umrla. Sad su obje u toj kripti, jedna uz drugu.

Hodam tako za bakinim kovčegom, mislim na Sofku, na Maricu, sve drugo me ispižđuje, i ljudi koji oko mene plaču, i nebo, i zemlja. Drska sam. Baku Branu spuštaju u raku radnici groblja. Neugodna tišina. Svi bulje u mene. Prva bih (jer jedino je još mene imala) trebala baciti grumen zemlje u raku. Neko mi došapne da, ako baš ne mogu, bacim jedan cvijet. Raka je duboka, hladna, decembarska. A moja mama, Branina kćerka, umrla je u ljeto. U jedno davno ljeto, u jednom drugom gradu. Gledam u raku u koju ode ovo pola kuće i mislim kako su svi glupi. Neoprostivo glupi. Jer kakve veze ima šta će prvo pasti na kovčeg od izrezanog i ušmirgланog hrastovog drveta! Sad, kad je jasno da Brana neće leći u zemlju pored svoje kćerke, koja se, i to da kažem, zvala Snežana.

Između jednog ljeta i jedne jeseni došao je red i na dedu Nedžada...

A on je stvarno bio lud ko struja, pravio je kaos po bolnici. Čovjeku koji je bio smješten u sobu s njim iščupao je kateter usred noći, uvjeravajući ga da mu ne treba. Bio je senilan, ljudi su me po hodniku molili da ga vodim kući. Mislim, u ono naše pola kuće. Na kraju su ga sestre morale vezati za krevet. Gotovo bez svijesti, ljubazno im je zahvalio, a onda mi naredio: „Makaze da si mi donijela!“ Već dva dana diše, a ja znam da ga više nema. Ovog puta prisustvujem, možda tako izdaja bude barem malčice manja. Gledam u cijevi zabodene u njegovo premršavo tijelo. Kao korijenje koje mu život bespovratno odvlači u podzemne vode mrtvih. Sjedim tako na njegovom krevetu, ljudi prolaze ispred sobe. U neka doba ulazi doktorica i opipava mu puls, provjerava cjevčice, monitor. Zatim se okreće prema meni: „Neće ovo još dugo, sat-dva.“

Te večeri, na putu iz bolnice sjedam na klupu u Velikom parku, da zapalim jednu. Nisam bijesna. Ima već neko vrijeme da ne mrzim ljude oko sebe, samo sebe. Gledam ih dok prolaze za svojim životima. Usputno me pogledaju. U sebi čujem njihove glasove:

Ko si ti? Čija si?

Izdaja je opasna boljka. Teško izlječiva. To znam danas, nakon godina manje-više bezuspješnih terapija. Danas, moje je ljeto. I jesen je moja. Moji su i Bog i Tito. Rat je moj. I Mir. I zima i proljeće su moji. Sve je moje. Sad, kad više nemam ništa.

ČEKAJUĆI GOLUBOVE

Tata je volio golubove. Nakon mamine smrti, nas dvoje smo se vratili u porodičnu kuću na Vratniku, gdje smo živjeli s nanom i dedom. I golubovima. I pokojom mačkom koja bi se noću prikrala u avliju, skupčala i podmuklo prela ispod golubarnika. Dedi baš i nije bio drag takav suživot: perje, zrnevlje, smrad posvuda... Ali trebalo je izgraditi život nanovo, sklepati ga i skrpiti kao taj golubarnik od stare žice i dasaka.

Dedo je danima radio u garaži. Znoj, u tijesnoj majici ispod koje mu je izvirivao nabrekli stomak, sate je provodio pilajući, šmirglajući, zakivajući... Golubarnik je postavio na vrh zida okrenutog prema bašti. Imali smo velike merdevine, ali meni je penjanje bilo zabranjeno. „Pašćeš i ubićeš se!“, odgovarala bi nana na moje molbe.

Zato su moja uspinjanja bila tajne avanture. Šunjala sam se pazeći da drvene prečke ne zaškripe pod mojim nogama. A mačke? Zatrčale bi se i skočile na zid. Potiho bi njihove kandže kvrckale po izbočinama fasade. Obrušavale bi se u jaucima. Samo najspretnije bi se uspjele uzverati noću. Poneki golub bi stradao: ujutro bi ih tata nalazio krvave, poderanih guša. Smrt, tu neman, krili su od mene kao zmija noge. Sahranjivali bi mrtve golubove u bašti i prekrivali svježe razrovanu zemlju lišćem.

Tata u zoru hrani golubove raznim sjemenkama. Sipa im svježu vodu, oni piju, pa mokrih kljunova polete među

oblake. Odlaze svi u isto vrijeme: oni u slobodu, a tata u Poštu, na posao. Mene bude nanin glas i miris hrane. Nana vječito na nogama, u starom radiju krčka se muzika. Nana zapjeva; tako, kaže, radi brže i bolje. Dok miješa ručak na ringli šporeta, riba sudoperu ili briše prašinu sa nahtkasne, nižu se pjesme – tako nana vješto spaja život domaćice i snove pjevačice.

Doručujem u pidžami. Oči me bole od krmelja. Na bakrenoj tacni nosim dvije namazane kriške u sobu. Sjedam na krevet, noge zavlačim pod jorgan, stavljam tacnu pred sebe i odgrizam velike komade hljeba. Žvačem sporo, gledam kroz prozor. Kad završim, oblačim se pred sobnim ogledalom. Za ram je zakačena fotografija. Na njoj se tata, u plavom radničkom mantilu, osmjehuje. U rukama mu žice i kliješta. Tata uspostavlja telefonske veze, povezuje glasove. Slično kako golubovi u letu prespajaju svjetove. Čarape oblačim u trku. U bašti me čeka masivni kameni sto. Legnem na njega, raširim svoja krila i pogledom tražim golubove. Visokoletači buše oblake, prevrtači se okreću do besvijesti. Sati prolaze. Oči su mi utkane u nebo. U visine, gdje kažu da žive oni kojih više nema.

Panika nastane kad spazim sokola. Skačem na noge, mašem rukama, zviždim i vičem, ali moj glas se ne čuje gore, u visinama. Trčim po nanu i dedu.

„Soko će pojesti goluba!“, vičem. Dedo pohiti iz garaže, nana se spušta niz basamake. Plješću rukama. Nana govori „Pis!“ sokolu. Kad se nebeska potjera smiri, sretno po golubove, dedo proklinje ptice, perje, golubija govna... Onda pita nanu koliko je sati. Dok odlazi nazad u garažu, ona mu dobacuje: „Sa' će on, vidjećeš.“

U kuću ulazim kad sunce jurne na zapad. Miris hrane hlapi u zraku. Radio je ugašen. Zidni sat cokće.

Sjenke se uvlače kroz prozore. Raskrilim zavjesu i provirujem prema golubarniku. Samo je Miki tu. On je pećinar. Odličan letač! Kad hoda, malo se gega. Onako kako se tata njiše kad se noću vraća kući.

- Vidi kol'ko je sati, a njega nema – počinje dedo.
- Sa' će.
- Rekla si to i prije tri sata.
- Možda se zadržao na poslu.
- U mehani je on, znam ja. Svaku noć isto.

I tišina ima svoj glas.

- E, neće mi u kuću večeras.
- Ne budali – kaže nana.

Sjenke bubre. S njima se kao mačka išuljam iz kuće. Vrata golubarnika su i dalje otvorena. Korak po korak, uspinjem se na merdevine. Jedna prečka, druga, treća... Gore je tiho. I bolje se vidi. Stojim tako i čekam da se golubovi vrate.

UZALUD JE BUDIŠ

*Sigurno je rekla: neka me traži i vidi da me nema
ta žena sa rukama deteta, koju volim
to dete koje je zaspalo ne obrisavši suze koje budim
uzalud, uzalud, uzalud
uzalud je budim*

Branko M.

Ležim u krevetu, stišćem kapke, svrbe me trepavice. Umirujem zjenice. Pravim se da spavam. Pravim se da neću čuti galamu iz kuhinje, koja samo što nije. Znam da hoće. Dedo će galamiti kad on dođe pijan, nana će plakati, tetka će pobjeći u svoj svijet. U očima mi crno, kao duboko krastavo nebo u kojem se suše nikad ispunjene želje. Galama! Bila. Prođe. Ljutnja se slila u korake. Bijesno škripe stare daske kuće na Vratniku. Dođe tišina i s njom par koraka: nespretno oklijevaju ispred vrata moje sobe. Hajde, ulazi više, pomislim, i dalje kroteći zjenice.

Ležimo na leđima. Na jastucima savijene male i velike ruke. Na njih oslanjamo svoje glave. Budiš je. Govoriš sporo, o svojoj mrtvoj ženi, o svojoj lijepoj ženi. Svako malo prisjetiš se da se ja nje ne sjećam, pa onda pojašnjavaš, nadugo i naširoko. Kao i svakog puta, iz ormara u kojem i dalje vise njene stvari, vadiš jednu po jednu suknju. Teget, bijelu, maslinastu... Uzimaš ih vrhovima prstiju koji stišću rub platna kao štipaljke, širiš ih i skupljaš, zagledaš, obavezno desnim dlanom zagladiš svaku, valjda skidaš prašinu. Ja u njih nikada neću stati, ne kažem.

I dalje pričaš o njoj. O svojoj mrtvoj ženi, svojoj lije-
poj ženi. Kasno je. Glas ti je sve tiši. Riječi ti se rastaču na
jeziku. Zaplićeš, gubiš se. Dijete si koje zaspri ne obrisav-
ši suze. Gledam te dok spavaš, nesvjesna da ću te jednog
dana mrziti. Ne zbog tebe, to ne. Bio si derle, uplakano,
izgubljeno. Mrzit ću te zbog svih njih koji se izdiru i ga-
lame. Koji te psuju na ulici dok je budiš. Mrzit ću te zbog
dječijih nevješto skrivenih pogleda, njihovih ruku koje se
međusobno gurkaju i štipkaju, zbog njihovog jedva čuj-
nog smijuljenja dok igramo klikera, onda kad se na dnu
ulice ukaže tvoje lelujavno tijelo.

Soba se puni atomima R-OH, kao obala vodom kad
oslabi moć Mjeseca. Ime moje majke miriše na alkohol.
Udišem ga ravnomjerno, dok zurim u plafon. Golubovi
spavaju u kavezu.

Sobu ćemo uništiti u godinama poslije. Sami ćemo
oguliti tapete, zatim pozvati molera da sastruže zidove
do gola. Temeljito ću počistiti, kantu od 30 litara natrpati
šutom i jedva je odvući do kontejnera. Spuštajući se niz
ulicu, po posljednji put ću osjetiti miris tvojih suza. Vu-
kući se ka smetlištu, ponovo ću nas vidjeti kako ležimo s
rukama na jastucima, kao nekad. Gledamo u plafon, a ti
je plaćan budiš. Nju, svoju mrtvu ženu, svoju lijepu ženu.
Mada, tad ću već znati: mrzim te.

Mrzim te jer je nebo duboko i krastavo, i ti tu ne mo-
žeš ama baš ništa.

BIJELA PUSTINJA

Prva ratna zima u izbjeglištvu. Baka, deda i ja u pograničnom vojvođanskom gradiću kratkog imena. Rasput je, moljakam teču da me povede u svoju pekaru. On upali žuti kombi, pušta ga da par minuta drnda, da se malo zagrije. Dok otvara kapiju, nabrzaka obuvam čizme i oblačim jaknu. Sa stola uzimam kesu u koju su baka i tetka stavile salatu, paštete i kobasice, da imamo šta jesti uz lepinje. Pekarski posao je noćni. Krećemo prije mraka. Nebo je bijelo, a snijeg nikako da padne. Ledeni vjetar huči po praznim verandama kao po šupljim kostima. Ljudi, kao miševi, stišću se u svojim toplim kućicama iz čijih dimnjaka kulja dim. Šid, zima '93. Daleko sam od kuće.

U pekari nas čeka razbuktala furuna. Hladni minusi tope se na mojoj koži. Skidam kapu, jaknu, izuvam čizme. Uzimam bijelu kecelju i kopicu. Postajem pekarica. Stari majstor čika Franjo sve je pripremio. Prva tura tijesta nadiima se u električnoj vangli, kao Miljacka za velikih kiša. Ostali radnici pristižu. Pušu vreli dah u modre šake. „Još nema snega“, kažu.

Sati sporo prolaze. Gurkam se, radim i što treba i što ne treba. Teča mi sve dozvoljava. Vagam tijesto za lepinje. Kad stanem na prevrnutu plastičnu gajbu, mogu dohvatiti i pult na kojem se tijesto oblikuje. Uzimam komad, pa od njega oblikujem čiča-Glišu. Pričam im da pravim sebe. U Sarajevu sam igrala lopte, bila sam dobra, za potrebe bu-